

Monumentendorp Westzaan

door WILLEM TIP/deel 7
beeld: Digitale Beeldbank Westzaan

Zuideinde 210-212 in 1976.

Zuideinde 210-212, pannenkapberg, gemeentelijk monument

De boerderij Zuideinde 210-212 is in 1887 gebouwd door Cornelis de Boer (bijgenaamd Schele Kees) op de plek van molen De Kersenboom die hier sinds 1700 stond. Sinds 1897 boert de familie Visser op deze plaats. De karakteristieke pannenkapberg dateert uit 1912. De boerderij is verder uitgebreid in 1926, 1949 en 1951. In 1967 werd een nieuwe bungalow voor de boerderij gebouwd. Het 19e-eeuwse woonhuis voor de stal werd kort erna afgebroken, waarna op die plaats een nieuwe schuur verrees. In 2014 is het perceel naar achteren uitgebreid met een schuur.

Zuideinde 224, bouwjaar 2017.

Bezienswaardigheden

Aan de rechterkant van het Zuideinde volgt na Zuideinde 210-212 een desolaat terrein. Tot in de jaren 1990 stond hier een huisje (1924) waar jarenlang de eierhandel van Gerrit de Boer was gevestigd. De kippenhokken stonden achter het huis. Recentelijk (2017) is, ook aan de rechterkant van de weg, een drietal woningen verrezen. Aantrekkelijk zijn daarbij vooral de stenen historiserende woning J.J. Allanstraat 220 en de in stijl gebouwde houten Zaanse woning J.J. Allanstraat 224. Laatstgenoemde woning heeft een deurkalf met het bouwjaar 2017.

Links, op de plaats van de voormalige Zuiderschool (1884-1989) verrees midden jaren 1990 een nieuw buurtje in een historiserende stijl waarin ook veel eigentijdse elementen zijn verweven.

Zuideinde 231, voormalig weeshuis; resp. houten voormalige pastorie naast doopsgezinde Zuidervermaning, rijksmonument; Zuideinde 233, houten Fries

De Zuidervermaning.

Doopsgezinde Zuidervermaning incl. eenklaviers orgel, rijksmonument

De Zuidervermaning werd gebouwd in de lente en de zomer van het jaar 1731. De Friese doopsgezinden zetten het gebouw op als schuilkerk. Het mocht volgens de toenmalige voorschriften niet de uiterlijke kenmerken hebben van een kerk: geen gotische ramen, geen toren.

Van buiten ziet de kerk er daarom uit als een grote boerderij. Onder het schilddak bevindt zich echter een hoog gewelf en een stijlvol kerkinterieur. Ook de Westzaanse Noordervermaning en de vermaningen elders in de Zaanstreek hebben in hun opzet het uiterlijk van een boerderij.

Alle wanden en vloeren zijn van hout. In de voor-gevel bevinden zich links en rechts twee ruime ingangen. Ze voeren naar een portaal vanwaar een brede trap toegang geeft tot de gaanderij. Tussen beide ingangen ligt de kerkenraadskamer. Dit vertrek is rondom beschoten met eikenhout en heeft een tegelschouw met blauwe tegels. Deze stellen volgens het 18e-eeuwse gebruik Bijbelse taferelen voor.

Boven de deur die toegang geeft tot de kerkruijnt bevindt zich een Zaanse klok, in 1731 gemaakt door de Westzaanse klokkenmaker Dirk Thijszn Engel, die op Zuideinde 267 woonde.

In het middenschip van de vermaning staan stoeien, eromheen staan eikenhouten banken. Ooit zaten de vrouwen veilig in het midden, de mannen in een kring omheen. Midden tegen de westmuur bevindt zich de preekstoel met daarvoor de leze-naar voor de voorlezer-voorzanger. Op deze leze-naar bevindt zich tevens een zandloper. Die geeft aan hoe lang de preek mag duren. Voor de verlichting van de kerk zorgen kaarsen in koperen blakers op alle banken en acht koperen lichtkronen.

De Zuidervermaning in vogelvlucht.

Het orgel (eveneens rijksmonument) beheerst de gaanderij. Het fraaie en waardevolle instrument is in 1718 gemaakt voor de Kleine Kerk in Edam door de orgelmaker Verhofstad. Bij de sloop van de Kleine Kerk (waarvan nu alleen nog de Speeltoren rest) is het orgel in 1880 verkocht naar Westzaan. De orgelmaker Flaes voerde daarbij enkele herstellingen uit. In 1995 heeft de orgelmaker Flen-trop het instrument gerestaureerd. Daarbij zijn de oorspronkelijke kleuren van de orgelkast hersteld, rood en grijs imitatiemarmor. Ook werden er nieuwe orgelluiken aangebracht. Het orgel heeft één klavier en een klein, met het klavier verbonden ('aangehangen') pedaal.

In 1979 is de kerk in bezit gekomen van de Stichting Oude Hollandse Kerken. Onder het beheer van deze stichting is het gebouw in 1995 geheel gerestaureerd. Daarbij zijn de sombere grijsgroene kleuren in het interieur vervangen door lichte achttiende-eeuwse kleurstellingen met als hoofdkleur gele oker. Ook is in een nieuw bijgebouw een toiletgroep aangebracht.

De vermaning wordt behalve voor kerkdiensten geregeld gebruikt voor concerten, bijeenkomsten en huwelijksvoltrekkingen. In de nieuwe eeuw (2018) is de vermaning overgedragen aan Stads-herstel Amsterdam. Na een grondige aanpassing van de fundering zal het gebouw ook in de komende jaren een culturele functie behouden.

Rijksmonument is ook het voormalige weeshuis van de Zuidervermaning, Zuideinde 233. Het betreft een achttiende-eeuws pand onder een 'wolfdak'. In latere jaren is het voorzien van een stenen voorgevel.

Het voormalige weeshuis.